

GERONTOLOŠKO IZRAZJE

VOZNIŠKA SPOSOBNOST V STAROSTI

angleško: *Driving ability at old age*

Avtomobil in voznika sposobnost sta za večino odraslih ljudi v naših razmerah vsakdanja potreba in del osebne identitete. Avtomobil je najpogostejši in najpomembnejši sodobni »podaljšek« človekovih nog, ki je tako povečal našo gibljivost, da si tega generacija prastarih staršev pred sto leti ni mogla predstavljati niti v sanjah.

S staranjem pešajo zaznavne in odzivne zmožnosti, ki so odločilne za varno vožnjo. Ob nekaterih boleznih in v visoki starosti človek izgubi voznika dovoljenje. To je eden večjih skokov v odvisnost od drugih: skokovito se zmanjšajo socialni stiki, mnogim zelo pade samozavest in samospoštovanje. Vprašanje o vožnji starejših ljudi in o prenehanju le-te v primeren trenutku je pomembna raziskovalna in metodična tema gerontologije. Znanje o tem za smiselno ravnanje je nujno tako za osebno kakovostno staranje kakor za vsakdanje sožitje med generacijami v družini in družbi.

Podatki obsežne reprezentativne raziskave o tem, kaj nad 50 let stari prebivalci Sloveniji potrebujejo, zmorejo in hočejo za kakovostno staranje in sožitje med generacijami (Staranje v Sloveniji, 2013), kažejo o voznikem izpitu in vožnji z avtomobilom pomembne podatke. Vozniški izpit jih ima dve tretjini (65,1

%); ženske skoraj pol manj kakor moški. Od njih dnevno vozi avtomobil dobra tretjina (37,3 %), tedensko vsak šesti, mesečno vsak dvajseti, manj kakor en odstotek nekajkrat letno, skoraj vsak deseti ni vozil že leta. Ženske tudi v dejanskem vsakdanjiku vozijo pol manj kakor moški. Ta razlika med spoloma se bo pri vožnji avtomobila v prihodnje naglo manjšala, današnje gerontološko delo za aktivno in zdravo staranje jo mora upoštevati. Z zavestnimi dejavniki v skupinskih in skupnostnih programih lahko ne le preprečimo, da ženske, ki ne vozijo avta, niso prikrajšane, ampak s komplementarnim sodelovanjem dosežemo koristne stranske učinke, npr. vključevanje moških voznikov v prostovoljstvo, širjenje socialne mreže za moške in ženske, povečanje peš hoje moških v programih, kjer skupni vožnji sledi skupna hoja ipd.

Pomembna naloga gerontoloških programov je tudi priprava na upadanje voznika sposobnosti. Podatki iz navedene raziskave kažejo, da dnevna vožnja po 50. letu starosti ves čas upada in preneha v osemdesetih letih starosti pri moških; ženske nehajo voziti avtomobil 5 let prej kakor moški. Da vozijo občasno (tedensko ali mesečno), se starejši trudijo, dokler morejo; pri moških strmo upade ta pomembna dejavnost po 85. letu. Ker ženske živijo dlje od moških in niso manj zdrave, bi pri iskanju vzrokov, da prej prenehajo voziti avtomobil, morali

upoštevati različne dejavnike; med njimi so življenjska navada voziti se ali peš hoditi po opravkih v okolici, ki je različna pri moških in ženskah, simbolna vrednost vožnje avtomobila za osebno samospoštovanje in kot statusni simbol v družbi pri moških, morda pa bi se pokazalo, da ima nekaj vloge pri tem tudi večji življenjski realizem žensk in jim ta pomaga prenehati z vožnjo avtomobila takrat, ko postane to zanje in okolico manj varno.

Kljub temu, da s starostjo pešajo senzorne in odzivne zmožnosti, ki so potrebne za vožnjo avtomobila, pa podatki v redni statistiki prometne varnosti

kažejo, da so starejši vozniki med bolj varnimi; poleg izkušenj vpliva na to tudi previdnost, ki lahko s starostjo zori. Ta in druga spoznanja o vožnji avtomobila v starosti kažejo, da se tudi pri tej dejavnosti izraža človekov celostni razvoj: od telesne potrebe po gibljivosti in zmožnosti za varno vožnjo, do duševnih, duhovnih, socialnih in bivanjskih potreb in zmožnosti. Upoštevanje te celote odpira vrata v vzgojo za varno vožnjo v starosti in za smiselno izpuščanje te dejavnosti, ko je človek ne more več opravljati tako, da je relativno varno zanj in za druge.

J. Ramovš